

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ СПРИЧИНЕНІ ВІЙНОЮ: СТАН ТА НАСЛІДКИ

Кротевич Михайло Станіславович

здобувач магістратури

Національного університету охорони здоров'я України

імені П. Л. Шупика

Гбур Зоряна Володимирівна

доктор наук державного управління, професор,

професор кафедри управління охороною здоров'я

та публічного адміністрування

Національного університету охорони здоров'я України

імені П. Л. Шупика

Масштабна військова агресія РФ проти України та бойові дії, розпочаті російськими військами 24 лютого 2022 року, призвели до загибелі та поранень мирних жителів у різних регіонах країни, руйнування багатьох об'єктів критичної інфраструктури або порушення їх функціонування, а також масового руйнування цивільних об'єктів. Усе це та інші негативні наслідки військового вторгнення, у свою чергу, спричинили масштабну міграцію.

За прогнозами Ради ЄС, населення України внаслідок міграції може скоротитися на 24–33% в залежності від тривалості бойових дій і нестабільної роботи інфраструктури. Через війну за кордон виїхало понад 7,9 млн. українців. Про це йдеться на сайті управління у справах біженців ООН. Ще 5,9 млн. осіб є внутрішньо переміщеними особами. Змінилася статево – вікова структура населення, зокрема зменшується частка молоді до 20 років та жінок працездатного віку. Готовність українців виїхати в пошуках безпеки за кордон змінювалась протягом 2022 р., на що впливали різні чинники: рівень безпеки в конкретному регіоні, забезпеченість основними інфраструктурними послугами та роботою, фінансові та інші можливості родини.

Найбільше мігрантів прийняла Польща (3 167 805 осіб). До десятки європейських країн, які прийняли найбільше українців, які рятуються від війни, також увійшли Румунія (857 846 осіб), Угорщина (557 001 особа), Німеччина (402 651 особа), Словаччина (391 592 особи), Чехія (330 226 осіб), Болгарія (231 188 осіб), Італії (110 771 осіб), Туреччини (85 000 осіб), Іспанії (74 965 осіб) і Росії (739 418 осіб) (див. рис. 1) [1].

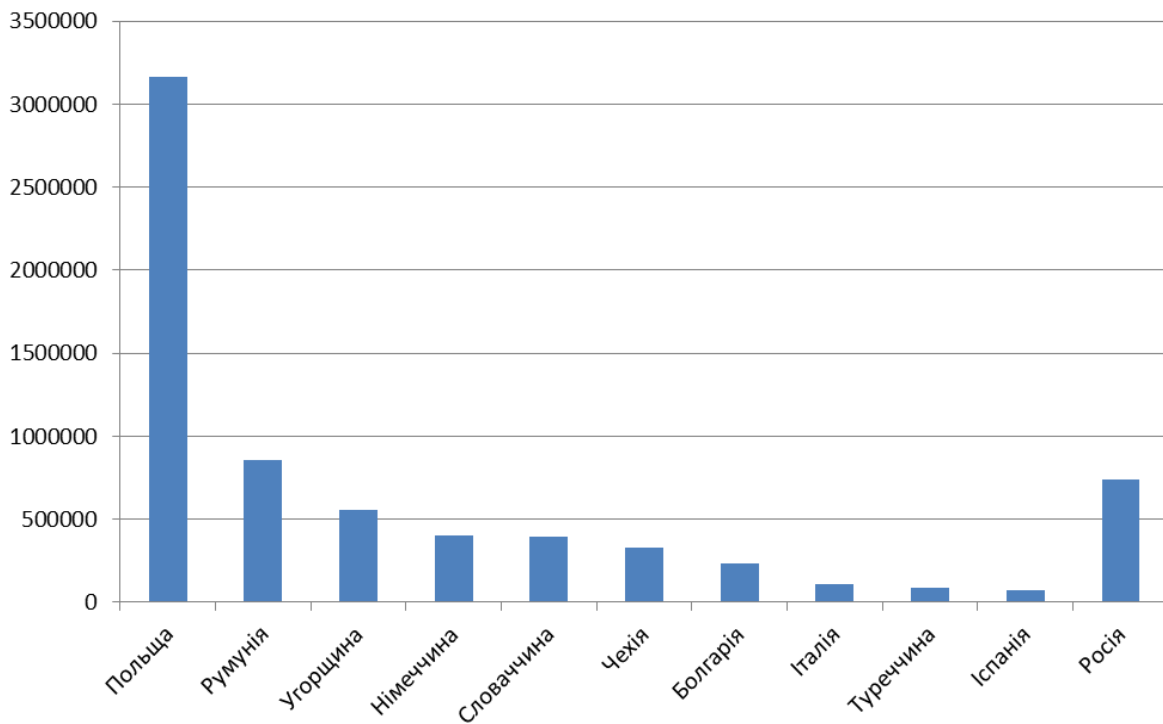

Рис. 1. Кількість українських мігрантів по країнах світу

Джерело: розроблено автором за [1]

Республіка Польща виявилася найбільш підготовленою – інфраструктурно, матеріально-фінансово, морально-психологічно – до прийому масової хвилі іммігрантів з України. Основними аргументами на користь вибору польського напрямку евакуації були:

- мовний фактор, тобто достатня близькість української та польської мов, що дозволяє прибулим з України максимально швидко та якомога краще порозумітися в Польщі;

- близькість та доступність українсько-польського державного кордону, протяжність якого становить понад 500 км і вздовж якого традиційно розташовані декілька пунктів пропуску, які у форс-мажорній ситуації виявилися повністю відкритими для біженців з України;

- початкове знайомство з польською дійсністю – багато іммігрантів з України приїхали до Польщі перед війною як трудові мігранти, туристи або студенти польських університетів. Але війна внесла свої корективи: раніше йшлося про економічну/трудова та освітню хвилю, а тепер – про хаотичну, неконтрольовану, багаторівневу із соціальної, професійної та освітньої точок зору еміграцію;

- вищий рівень розвитку Польщі як країни-члена Європейського Союзу порівняно з Україною, в якій багато емігрантів в цій країні бачать не лише кращий рівень життя в польських реаліях, а й нові можливості для самореалізації. Нинішні українські вимушені емігранти – не дешеві працівники, готові до будь-якої роботи, щоб швидко заробити гроші, як більшість їхніх попередників, а, як правило, вже сформовані

висококваліфіковані спеціалісти, бізнесмени, носії високого рівня знань, що шукають у Польщі аналогічні або кращі умови праці та самореалізації, які в них були в Україні;

– спрощена можливість виїзду з Польщі до третіх країн, насамперед до розвинених країн Західної Європи, до США, Канади, Австралії тощо. З Польщі організовано регулярні пасажирські потяги для українських емігрантів до Німеччини, Чехії, Нідерландів тощо [2].

Незважаючи на те, що росія є агресором, майже 740 тисяч людей емігрували до російської федерації. Така ситуація може бути пов'язана з тим, що частина росіян, які проживали в Україні, виїхала до Росії або була депортована, але лівова частка українського населення була примусово вивезена з окупованих територій, мобілізована до російської армії та поміщена в російські фільтраційні табори.

Серед основних типів міграцій населення, що спостерігаються в Україні, можна виділити наступні: міграція за кордон. Станом на січень 2023 року понад 14,5 млн. українців виїхали після 24 лютого 2022 року, а щонайменше 11,7 млн. в'їхали до Європейського Союзу. У Європі зареєстровано 7,9 млн. осіб із тимчасовим захистом. Обсяг міграції перевищує всі показники періоду незалежності України з 1991 року; внутрішні переміщення в країні. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), в межах України було переселено близько 8 млн. осіб; незаконні депортації громадян України до Російської Федерації. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на січень 2023 року до РФ було переселено 2,9 млн. осіб, а 9,4 тис. українських дітей; імміграція в Україну. За розрахунками демографів, Україну очікує подальше скорочення чисельності населення, збільшення в його структурі частки етнічних українців і зменшення частки росіян, зростання чисельності кримських татар, а також зростання частки мігрантів з Північного та Південного Кавказу, країн Азії, Африки. Станом на січень 2023 року в Україні зареєстровано 304 167 іммігрантів; 187 389 – іноземці та особи без громадянства (тимчасові).

Нині темпи виїзду за кордон сповільнилися. Проте продовження війни може призвести до подальшої міграції українського населення за кордон, інтенсивність та напрямок якої залежатиме від багатьох факторів, зокрема: розширення або звуження району бойових дій; прогрес у деокупації решти тимчасово окупованих територій; стійкість місцевої критичної інфраструктури; безпосередні обстріли російськими військами населених пунктів; виникнення антропогенних або природних кризових явищ; ступінь соціально-економічного відновлення звільнених земель; зміни на ринку праці та в економічній структурі різних регіонів України [3].

Відомо, що на 1 січня 1993 року українців було 52 мільйони. Фактично кількість померлих перевищила кількість народжених вперше в 1991 році, але протягом двох років Україну підтримував наплив мігрантів. А далі показник тільки зменшувався. Згідно з доволі непрямими за методами оцінки даними Головного статистичного управління станом на жовтень 2021 року чисельність населення держави становила 41 мільйон 319 тисяч громадян. На основі цих даних розраховувались основні макроекономічні показники [4].

У 2021 році в НАН повідомляли, що в Україні без окупованих територій проживає 38 мільйонів людей. Нинішні цифри ще більш песимістичні – 27,8 млн. осіб, що свідчить про колосальне скорочення населення буквально за місяці, чого ще не було в новітній історії країни. Основними причинами такого різкого скорочення населення є окупація та міграція у зв'язку з початком великої війни.

І якщо статистика тих, хто покинув країну, ще ведеться, кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) можна певною мірою порахувати (через звернення про матеріальну допомогу), то щодо тих, хто залишився на окупованих територіях, цифри досить варіативні. Наведені дані свідчать про те, що понад 20 мільйонів громадян України з різних причин залишили місця постійного проживання або перебувають на тимчасово окупованих територіях. Більшість примусово виселених, мобілізованих або мешканців тимчасово окупованих територій – це працездатні громадяни, які втратили довоєнну роботу. Від 5 до 15 мільйонів працездатних громадян України через війну втратили роботу. Розрахувати рівень безробіття в гарячу фазу війни практично неможливо, але навіть за «найоптимістичнішим» сценарієм він у кілька разів перевищує середній показник 2020 року.

Тимчасова міграція громадян України у пошуках безпеки набула масового характеру у 2022 році. Більшість мігрантів шукають притулку в європейських країнах. Водночас багато українців опинились на території держави-агресора, і не завжди добровільно. Всупереч реаліям російської федерації, міграція українців до країн ЄС має відповідне правове забезпечення, яке гарантує право на поселення, роботу та навчання. Українські мігранти охоче користуються правом на працевлаштування, оскільки це переважно люди працездатного віку, переважно жінки.

Українські мігранти – велика цінність. У сучасному світі на глобальному рівні існує жорстка конкуренція за високоякісні трудові ресурси та людський капітал. Людський капітал сам по собі є найціннішим ресурсом будь-якої країни. Україна повинна докласти максимум зусиль, щоб наші переселенці після нашої Перемоги повернулися в Україну, щоб відбудувати країну.

Список використаних джерел:

1. Міграційна криза внаслідок російсько-української війни. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8>.
2. Рендюк, Т. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. *Народна творчість та етнологія*. № 3 (395). С. 5–14. URL: <https://doi.org/10.15407/nte2022.03.005>.
3. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.] ; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>.
4. Міграційний рух населення 2021 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm.